

Rozhovor s Františkem Pelcem, ředitelem Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

Zdeněk Patzelt

František Pelc. Foto Jakub Stadler

Letos jsme si připomněli 30. leté výročí sametové revoluce. Nemůžu nezačít otázkou, jaká je ochrana přírody po těch třiceti letech?

Celý obor prošel obrovskou revoluční změnou a ochrana přírody v roce 1990 a nyní se téměř nedá srovnávat. Samozřejmě, svět kolem nás se změnil, mění a je na to nutné reagovat. Jen si nejsem úplně jistý, jestli všichni profesionální ochránci přírody tohle přesně vnímají. Není totiž možné se někam vracet. Nicméně stále pracujeme v rámci mo-

derně pojatého zákona o ochraně přírody a krajiny. Jen je nezbytné reflektovat nové krajinně-ekologické problémy. Ochrana přírody se přerodila ve specializovaný obor, opírající se o čtyři základní pilíře, tj. regulaci činností státní správou, odborné výzkumy spojené s monitorin- gem přírody, využívání ekonomických nástrojů a v neposlední řadě informová- ní a zainteresování veřejnosti. Ne vždy se daří to dělat vyváženě. Po sametové revoluci ochrana přírody ještě neměla téměř žádnou pozici a disponovala jen zanedbatelnými penězi. Postupně se ale

AOPK ČR i správy národních parků sta- ly pevnou institucionální oporou státní ochrany přírody. Někdy se naznačuje, že to dříve bylo v něčem přeci jenom trochu lepší. Přes všechny nemalé problémy, které současnou ochranu přírody dopro- vází – lepší to nebylo a to vůbec v ničem. Cíl zůstává, jde ale o dva různé světy.

No, a co tedy patří mezi ty nemalé pro- blémy ochrany přírody v současnosti?

Obrovská, ale opravdu obrovská byro- kracie. Než se dopracujeme k nějakému konkrétnímu opatření ve prospěch příro- dy, snad 2/3 úsilí pohltí nějaké administra- tivní nezbytnosti. Snažíme se racionálně připravovat různé projekty z evropských i našich zdrojů. K tomu však potřebu- jeme širší odborné a servisní zázemí. Zvládnout to se systemizací služebních míst je někdy opravdu heroický výkon. Ta narůstající byrokracie samozřejmě posti- huje nejenom ochranu přírody.

A co lze hodnotit za posledních třicet let jako pozitiva anebo negativa?

Odpovím příkladem a oklikou. To, že v současnosti řešíme problém soužití vlka a pastevectví v hospodářsky margi- nálních oblastech, je samozřejmě pozitiv- ní. Naše krajina totiž potřebuje jak ekolo- gicky vhodné pastevní obhospodařování, tak i přítomnost vlka.

Před třiceti lety jsme si nedovedli před- stavit, že bychom tady měli obojí. Naše řeky jsou dnes daleko čistší. To jsou je- nom příklady. Co se nepovedlo? Obno- va ekologicky stabilnější zemědělské krajiny včetně zlepšení vodního režimu jsou pořád v nedohlednu. V ekologizaci obhospodařování lesů jsou také zásadní

rezervy. Celkově se, bohužel, stále ne- podařilo najít základní společný přístup k udržitelnému využívání krajiny. Na něm by se měli podílet urbanisté, zemědělci, lesníci, ochránáři přírody, samosprávy, ale i rybáři i myslivci a další neziskové or- ganizace a to s respektováním seriózních vědeckých poznatků. To vše se promítá do přetrvávajících krajinně-ekologických problémů.

Máme za sebou další kůrovcový rok. Jak se to dotýká ochrany přírody?

Zásadně. Dopady klimatické změny od- halily dlouhodobě známou slabinu na- šeho lesnictví historicky se orientujícího na pěstování smrkových a borových kul- tur, někdy s dílčí příměsí jiných dřevin, a převážně pasečným způsobem. Hospo- dářské škody jsou obrovské. Nicméně je to zároveň i výzva. Naše lesy opravdu ne- zachrání víra, že to všechno přejde jako chřipka, ani hledání nového zázračného jehličnanu jako třeba douglasky. Záchra- nou je pouze široké rozvinutí přírodě blízkých forem lesního hospodaření re- spektujícího ekologické podmínky a pro- dukujícího ekologicky stabilnější, druho- vě pestřejší a prostorově různorodé lesy. Tyto přístupy prosazovali mnozí lesníci a přírodovědci dlouhá desetiletí, u nás jen s nedostatečnými úspěchy. Oceňuji, že současné vedení lesů ČR jako jeden z našich klíčových partnerů, si toto vše uvědomuje a máme v přístupu k řešení tohoto problému v chráněných územích celkem korektní vztahy. Rehabilitace lesů bez zásadní redukce přemnožené spár- katé zvěře ale nepůjde.

V chráněných územích s přirozenými smrčinami není vždy triviální najít sprá- nou odpověď. Z více důvodů preferuje- me jako nejvhodnější ponechání porostů bez zásahu anebo pouze s racionálně odůvodněnými plošně omezenými asa- nacemi napadených stromů s ponechá- ním dřevní hmoty na místě. Je nutné však vědět, které porosty jsou původní nebo aspoň na přirozených stanovištích a kte- ré mají monokulturní charakter a byly za- členěny do rezervací kvůli plošné aron- daci. Musí se zohlednit i charakter a stav

porostů v okolí. Máme na to celkem vy- pracovaný racionální přístup. Obávám se, že emotivní, byť mediálně ceněné reakce některých zástupců neziskových organi- zací, nemůžeme vnímat jako relevantní rámec řešení. A to říkám, přesto, že si většiny jejich aktivit velmi vážím.

Chystaná rekodifikace stavebního prá- va vzbuzuje v ochraně přírody velké obavy. V čem především spočívají?

To, že se u nás územní a stavební říze- ní často nechutně vleče, je fakt a je s tím něco potřeba dělat. Nicméně rozvoj zá- stavby je pro podobu a ochranu krajiny zásadní. Proto tady nemůže platit, čím více a rychleji realizovaných staveb, tím vždycky lépe. Ten nový koncept zákona má některé zajímavé prvky, ale celkově vzbuzuje obavy, že to nemůže fungovat dobře, protože ta změna je tak strukturál- ně komplexní a má děsivě mnoho úska- lí. Pozice ochrany přírody aspoň v chrá- něných územích jsou v návrhu relativně solidně zakotveny. Nicméně ochrana pří- rody se s rekodifikací i bez ní bude mu- set daleko více soustředit na koncepční otázky rozvoje zástavby v územně pláno- vacích dokumentech a nikoliv na nešťast- né posuzování marginalit ve stavebních řízeních.

Vývoj klimatu a výkyvy počasí v posled- ních letech nenechávají snad již nikoho na pochybách o klimatické změně pro- bíhající závratnou rychlostí. Jaké druhy jsou tím nejvíce ohroženy a jak na to musí reagovat ochrana přírody?

Mitigační opatření samozřejmě zůstávají zásadním předpokladem. Ochrana příro- dy se musí soustředit na systematickou podporu adaptačních opatření v krajině. Mezi klíčové patří náprava vodního reži- mu obnovou a ochranou mokřadů, přiro- zenějšího charakteru kanalizovaných potoků a řek, ale i vytváření ekologické infrastruktury v zemědělské krajině stále plné obřích bloků půdy. Přírodě blízké obhospodařování lesů sem samozřejmě patří také. Kdo si myslí, že k řešení pro- blému stačí dělat jen mitigační opatření, mýlí se stejně, jako ten, kdo řešení vidí

pouze v adaptačních opatřeních. Nicmé- ně i vlastní ochranu přírody a biodiver- zity v chráněných územích čeká velká výzva. Lesníci jsou někdy oprávněně kritizováni, že nevnímají limity přírodní ekologických podmínek třeba při pěstov-ání smrku. A to se umocňuje i klimatic- kými posuny. Prostě jsou v tom trochu konzervativní. Jsem si ale skoro jist, že ochrana stanovišť definovaných v sou- stavě chráněných území Natura 2000 může stát před podobným problémem. Realitou bude i to, že někde vymapo- vaná stanoviště, která jsou předmětem ochrany, budou mít tendenci posouvat se k teplotilnějším, včetně druhové skladby. Budeme tomu bránit ve jménu konzervativní ochrany vymapovaného stanoviště? Určitě k tomu budeme mu- set vypracovat systém cyklického ma- pování, který bude v kontextu klimatické změny muset počítat s posuny charakte- ru habitatů. Anebo změnit celý koncept našeho přístupu k tomu.

Co se podle Vás odehrálo nejzásad- nějšího v ochraně přírody za poslední dobu?

No určitě to, že se do povědomí celé ve- řejnosti i drtivě většiny světových lídrů dostala rizika globálních změn klimatu, jako kruciólní problém, na který je nut- né reagovat. To, že se tak stalo, odráží vědecká zjištění i okolní realitu. Určitě k tomu přispěly i mediálně silné akce, tře- ba ty iniciované studentkou Gretou Thun- berg. A to i přesto, že o jejich formální stránce mohou být třeba i pochybnosti. To, že klimatická změna v rozsahu kata- lyzovaném lidskými aktivitami je zásadní problém ekologický i společenský, snad už nikdo z relevantních osobností nezpo- chybnuje. Hledání řešení však bude ne- obvykle složitě. To, že se EU snaží být lídrem, je v pořádku. Ale stejně v pořá- dku je tvrzení, že se na tom musí podílet všechny průmyslové země světa. Bez zodpovědného přístupu Číny, ale i USA a Ruska, se výrazného zlepšení určitě ne- dočkáme. Ale věřím, že racionální dlou-hodobější pohled snad nakonec zvítězí. Jen to nesmí moc dlouho trvat.

Děkuji za rozhovor